

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНИЙ МЕТОДИЧНИЙ КАБІНЕТ З ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ
ДВНЗ «ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ І. Я. ГОРБАЧЕВСЬКОГО МОЗ УКРАЇНИ»

**Матеріали Всеукраїнської навчально-наукової конференції
з міжнародною участю**

**“ДОСЯГНЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ
ВПРОВАДЖЕННЯ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ
СИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО
ПРОЦЕСУ У ВИЩИХ МЕДИЧНИХ
(ФАРМАЦЕВТИЧНОМУ) НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ”,**

**присвяченої 160-річчю з дня народження І. Я. Горбачевського
(з дистанційним під'єднанням ВМ(Ф)НЗ України за допомогою
відеоконференц-зв'язку)**

**15–16 травня 2014 року
м. Тернопіль**

ЧАСТИНА 1

Тернопіль
ТДМУ
«Укрмедкнига»
2014

**МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ НА КАФЕДРІ
ГІСТОЛОГІЇ, ЦИТОЛОГІЇ ТА ЕМБРІОЛОГІЇ ЗДМУ В УМОВАХ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ
СИСТЕМИ**

О. В. Федосєєва

Запорізький державний медичний університет

**METHODOLOGICAL AND ORGANIZATIONAL ASPECTS OF THE LECTURE COURSE AT
THE DEPARTMENT OF HISTOLOGY, CYTOLOGY AND EMBRYOLOGY ZSMU UNDER ECTS**

O. V. Fedoseyeva

Zaporozhye State Medical University

Резюме. Лекція, як організаційна форма навчання – це особлива конструкція навчального процесу в умовах кредитно-модульної системи. Великий обсяг постійно зростаючої навчальної інформації, стислі терміни освоєння дисципліни, роблять необхідним пошук різних найбільш оптимальних форм навчання студентів медичних ВНЗ. Використання сучасного технічного оснащення (відеофільмів, мультимедійних презентацій) під час лекцій сприяє полегшенню сприймання запропонованого матеріалу для вивчення гістології, цитології та ембріології ЗДМУ. Синтез видів лекцій покращує їх освітній та пізнавальний рівень. Дидактичними цілями лекцій повинні бути повідомлення нових знань, систематизація та узагальнення накопичених знань, формування на їх основі ідейних поглядів, переконань, світогляду лікаря-фахівця, розвиток пізнавальних і професійних інтересів, заохочення студентів до самостійної роботи. Студенти у процесі навчання повинні усвідомити, що будь-які знання можуть вважатися справжнім надбанням особистості лише у випадку, якщо вони стали об'єктом власної діяльності.

Summary. Lecture as an organizational form of studying – a special design of the educational process in ECTS. A large amount of the ever-growing educational information, short time development of the discipline, making it necessary to find different forms of learning the optimal medical students. The use of modern technical equipment (videofilms, multimedia presentations) during lectures helps to all eviate the perception of the material proposed for the study of histology, cytology and embryology ZSMU. Synthesis of lectures species improves their educational and cognitive level. Didactic lectures objectives must be reports of new knowledge, systematization and generalization of knowledge formation on the basis of their ideological views, beliefs, world view medical specialist, the development of cognitive and professional interests, encourage students to work independently. The students in the educational process must realize that any knowledge can be considered real wealth of the individual only if they become the subject of their own activities.

Вступ. Навчальний процес у вищих медичних закладах розвивається відповідно з прогресом суспільства, науки, лікувальної справи і нових методичних підходів, що до викладання традиційних завдань предмету. Одним із основних шляхів підвищення якості вищої освіти є широкое впровадження інноваційних технологій навчання, серед яких важливе місце належить інформаційним технологіям (надалі ІТ).

Гістологія – одна з найважливіших фундаментальних дисциплін в системі медичної освіти, яка забезпечує формування у студентів базисних медичних знань. Оптимізація викладання цього предмета в сучасних освітніх умовах має велике значення для загального навчального процесу в медичному ВНЗ. Відповідно до цього метою цієї роботи є узагальнення досвіду роботи професорсько-викладацького складу кафедри гістології, цитології та ембріології ЗДМУ, щодо вдосконалення навчального процесу, в тому числі і впровадженню у практику викладання сучасних методів і технологій навчання у рамках кредитно-модульної системи.

Основна частина. Лекційний курс з гістології, цитології та ембріології для студентів, які навчаються за спеціальностями «Лікувальна справа», «Педіатрія» та «Лабораторна діагностика», охоплює лише 40 навчальних годин з 285, в той час як на самостійну роботу студентів припадає 115 годин. Проблема організації самостійної роботи студентів є однією з актуальних у сучасній педагогіці, оскільки в період навчання у медичному ВНЗ формуються уміння самостійної професійної діяльності й основи самоосвіти, закладаються основи професіоналізму. Самостійна робота студентів виступає як один із засобів розвитку пізнавальної самостійності та професійної компетентності майбутніх лікарів-фахівців. Тому важливо, щоб лекція, як традиційно провідний засіб масового поширення інформації, зберігала свою основну дидактичну мету – формування орієнтаційного базису для

подальшого засвоєння студентами навчального матеріалу, завдяки тому, що матеріал викладається концентровано, в логічно витриманій формі. Тому весь курс лекцій будується так, щоб лекції, по можливості, передували лабораторний практикум.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що в дидактиці вищої школи накопичено значний досвід використання ІТ, однак питання їх ефективного застосування під час лекції у процесі вивчення лінгвістичних дисциплін ще не стало предметом ґрунтовних наукових досліджень.

На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури ми дійшли висновку, що лекція являє собою чіткий і систематизований виклад матеріалу, сконцентрований навколо фундаментальних проблем науки та ілюстрований сучасними технічними засобами навчання. Використання ІТ у вищій школі під час лекцій має на меті реалізацію таких завдань, як розвиток системності мислення студентів; підтримка усіх видів пізнавальної діяльності; закріплення знань; реалізація принципу індивідуалізації навчання при збереженні його цілісності.

З розвитком комп'ютерних технологій, зростанням кількості паперових та електронних підручників, навчальних посібників потреба в традиційній лекції та її конспектуванні зникає, оскільки студенту не цікаво слухати та конспектувати на лекції те, що він може прочитати у підручнику чи в Інтернеті. У вивченні гістології лекція рідко виконує функцію основного джерела інформації, однак є методологічною і організаційною базою для всіх форм навчальних занять. Дидактичні та виховні цілі лекції – це дати студентам сучасні, цілісні, взаємозалежні знання, рівень яких визначається цільовою установкою до кожної конкретної теми; забезпечити в процесі лекції творчу роботу студентів спільно з викладачем; виховувати у студентів професійно – ділову якість, любов до предмета та розвивати у них самостійне творче мислення; викликати у студентів необхідний інтерес, давати напрямок для самостійної роботи; знаходитися на сучасному рівні розвитку науки і техніки та містити прогноз їх розвитку на найближчі роки; відображати методичну обробку матеріалу (виділення головних думок і положень, підкреслення висновків, повторення їх у різних формулюваннях); бути наочною, поєднуватися з демонстрацією відео матеріалів, мікропрепаратів, схем і таблиць; викладатися чіткою і ясною мовою, містити роз'яснення усіх нововведених термінів і понять; бути доступною для сприйняття даної аудиторією. Тому необхідно змінювати традиційні підходи до читання лекції, шукати шляхи активізації самостійної діяльності студентів.

Широкое впровадження ІТ у навчальний процес призвело до появи лекцій інноваційного типу: лекція-візуалізація, лекція із мультимедійним супроводом, відеолекція.

На кафедрі гістології, цитології та ембріології ЗДМУ використовуються різні види лекцій та їх поєднання. Так, вступна установчо-тематична лекція зазвичай читається на початку вивчення всього курсу гістології, цитології та ембріології. Лектор вводить студентів в новий предмет, та дає всебічну його характеристику, не вдаючись при цьому у зайві деталі, а далі переходить до викладання тематичної частини матеріалу. До лекцій такого плану належать: «Введення в предмет гістології. Основи цитології», «Загальна ембріологія». Предметно – тематичні поточні лекції, зазвичай наочно-інформаційні та читаються в процесі вивчення змістових розділів з даної дисципліни. У цих лекціях висвітлюються теоретичні питання теми, викладаються конкретні факти, які студент може використовувати в процесі самостійної роботи, виконанні завдань на практичних заняттях і при підготовці до модулів. Оглядові лекції гістології, цитології та ембріології читаються, коли вивчені окремі розділи. Такі лекції базуються на вивченому та засвоєному матеріалі, і, таким чином, узагальнюють і систематизують знання. До цих лекцій можна віднести наступні: «Вікові особливості тканин у дитячому віці», «Морфо-функціональні особливості органів і систем у дітей», відео лекцію «Ембріологія людини», та проблемну лекцію-візуалізацію «Проблеми в діагностиці мікропрепаратів Модулю 2».

Особливість лекційного матеріалу з гістології це – відповідність програмі дисципліни; виділення основних положень розглянутої теми; чіткість формулювань і визначень, послідовність і логічність викладення матеріалу; висока якість ілюстративного матеріалу; висока інформативність текстової та ілюстративної частин. В цьому контексті безперечними перевагами лекцій з використанням мультимедійних засобів є: підтримка постійного інтересу і уваги студентів до матеріалів, викладених лектором; можливість сприйняття студентами значного об'єму матеріалу без стомлення, яке притаманне до кінця традиційної лекції; досягнення уніфікації викладання у зв'язку з тим, що розроблені матеріали можуть бути безсумтєвих ускладнень використані студентами та магістрами, аспірантами та викладачами кафедри.

Висновки: 1. У світлі нового освітнього простору кредитно-модульної системи дидактичними цілями лекцій у медичних ВНЗ повинні бути не тільки повідомлення нових знань, систематизація та узагальнення накопичених знань, формування на їх основі ідейних поглядів, переконань, світогляду

лікаря-фахівця, а і розвиток пізнавальних і професійних інтересів, заохочення студентів до самостійної роботи.

2. Широке впровадження ІТ у навчальний процес призвело до появи лекцій інноваційного типу: лекція-візуалізація, лекція із мультимедійним супроводом, відео лекція, які з успіхом використовуються нашою кафедрою.

3. Синтез видів лекцій покращує їх освітній та пізнавальний та заохочувальний рівень.

4. Студенти у процесі навчання повинні усвідомити, що будь-які знання можуть вважатися справжнім надбанням особистості лише у випадку, якщо вони стали об'єктом власної діяльності.

Література

1. Болонский процесс: нарастающая динамика и многообразие (документы международных форумов и мнения европейских экспертов)/Под науч. ред. д-ра пед. наук, профессора В.И. Байденко. – Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2002. – 408 с.

2. Голдсмит Шэррон Н. «План тысячелетия»: проект разработки международных стандартов качества в сфере подготовки медицинских работников // Высшее образование в Европе. 2002. № 3.

3. Інтеграція освітніх систем України і Європи: Навчально-методичний посібник // В.К. Медведєв, Ю.В. Стасєв, С.В. Залкін, О.С. Челпанов, К.І. Хударковський, А.І. Комишан / За ред. В.К. Медведєва. – Харківський університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, – Харків, 2005. – 124 с.

4. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи: Навчальний посібник. К.: Знання, 2005. – 486 с.

5. Мороз І. В. Педагогічні умови запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Монографія. – К.: ТОВ «Освіта України». К., 2005. – 278 с.

6. Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007.

ПРО СКЛАДНОЩІ ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ АНТРОПНИХ СИСТЕМ

В. Б. Ханжи

Одеський національний медичний університет

Вступ. Наукове прогнозування є необхідною складовою сучасної управлінської діяльності. Детальний аналіз тенденцій розвитку об'єкта, виявлення можливих складнощів і небезпек, що зустрічаються на різних етапах цього розвитку, а також подальше випереджаюче втручання з метою мінімізації впливу деструктивних елементів, які спрямовують процес в небажане русло, дозволяють помітно зменшити рівень критичності певних ситуацій. При цьому слід зазначити, що іноді під час дослідження даної проблеми автори залишають без належної уваги принципову різницю між розгортанням темпоральних умов буття та історії, з одного боку, людини (наприклад, системи «студент-група-курс-факультет-університет») і, з другого боку, оточуючого її середовища. Метою даної роботи є виявлення складнощів прогнозування розвитку антропних систем (в аспекті розгортання антропоного часу і людської історії).

Основна частина. Є, як мінімум, два важливі моменти, які значним чином ускладнюють прогнозування і вагомо применшують точність його результатів. По-перше, якщо в оцінці вектору поступу історії виходити виключно з визначення об'єктивних його чинників, то досить сумнівною є редуція детермінант історії до одного смислосучого і цілепокладаючого начала-аттрактора (моністичний підхід – концепції Ж.-Ж. Руссо, І. Канта, А. Сміта, Г. В. Ф. Гегеля, К. Маркса). По-друге, на наш погляд, врахування значимості об'єктивних надіндивідуальних аттракторів не має призводити до нівелювання людського чинника, який виражається, в першу чергу, в ключовому елементі – свободі волі.

Отже, щодо критики моністичного підходу (О. Шпенглер, К. Ясперс, К. Поппер, Д. Белл), яка і на наш погляд є безпідставною. В деяких попередніх публікаціях (Ханжи, 2013) нами було здійснено осмислення двох протилежних, але при цьому органічно взаємопов'язаних, цілей-програм – аттракторів життя і смерті. Не заперечуючи значущості інших чинників, спрямовуючих історичний процес, ми вважасмо таку глобалізацію доречною, тому що в більшості випадків ті чи інші аттрактори історії можуть бути розглянуті як конкретне по відношенню до життєстверджуючого і смертоносного начал. Вказане – одна з головних причин певної автономності різних одиниць антропоного часу (і з цим пов'язані показані американським дослідником Д. Беллом, з одного боку, неузгодженість

<i>В. В. Степанчук</i> ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ НАВЧАННЯ ЯК ОБОВ'ЯЗКОВА УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ВИМОГ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ПРОВІЗОРІВ	376
<i>А. А. Стриж, Ю. В. Бережанська</i> КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНЦІЯ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ ЯК ОБ'ЄКТ ТЕСТОВОГО КОНТРОЛЮ	378
<i>І. С. Сухомлінова, М. А. Тихоновська</i> НЕТРАДИЦІЙНА ФОРМА ВИКЛАДАННЯ ЛЕКЦІЙ ЯК ЗАПОРУКА ПІДГОТОВКИ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНИХ СПЕЦІАЛІСТІВ	379
<i>М. Л. Таврог</i> ДОСВІД ВИКЛАДАННЯ ГІСТОЛОГІЇ, ЦИТОЛОГІЇ ТА ЕМБРІОЛОГІЇ СТУДЕНТАМ, ЯКІ НАВЧАЮТЬСЯ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ПЕДІАТРІЯ»	380
<i>З. М. Таран, І. В. Роженко</i> РОЛЬ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ У ПІДГОТОВЦІ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНИХ ФАХІВЦІВ	382
<i>Л. В. Татарчук, Р. М. Гнатюк</i> ОСОБЛИВОСТІ ЗАСВОЄННЯ ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК СТУДЕНТАМИ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ З НОРМАЛЬНОЇ ФІЗІОЛОГІЇ	384
<i>А. О. Терещенко, В. О. Федоров, А. О. Ніколаєва</i> ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ДО СКЛАДАННЯ МЕДИЧНОГО ЛІЦЕНЗІЙНОГО ІСПИТУ «КРОК-1. ЗАГАЛЬНА ЛІКАРСЬКА ПІДГОТОВКА» ЯК ВАГОМА СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ЛІКАРЯ	385
<i>І. Р. Тимофійчук, С. Б. Семененко, О. В. Кузнєцова, Л. А. Роман</i> ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ФІЗІОЛОГІЇ СТУДЕНТАМИ БУКОВИНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ	386
<i>В. А. Троянський, М. М. Сидоренко, А. А. Мойсей</i> СВІТОГЛЯДНІ ДЕТЕРМІНАЦІЇ ВИВЧЕННЯ ФІЛОСОФІЇ ЗА КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЮ СИСТЕМОЮ	389
<i>Н. С. Турчина, В. Ю. Крилова, А. О. Волосовець</i> ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РОБОТИ З ПОЛІПШЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЗА КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЮ СИСТЕМОЮ	391
<i>О. І. Тучак</i> МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКЛАДАННЯ ФІЗІОЛОГІЇ ЗА УМОВ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ	393
<i>Г. І. Фальфушинська, Л. М. Іванець, Г. Я. Загричук</i> ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ВИВЧЕННЯ БЛОКУ ХІМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ ПРОГРАМ	394
<i>Л. Я. Федонюк, Х. Ю. Недошитко, О. Ю. Ружницька</i> НАВЧАЛЬНО-БІОЛОГІЧНИЙ МУЗЕЙ КАФЕДРИ МЕДИЧНОЇ БІОЛОГІЇ	395
<i>О. В. Федосєєва</i> МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ НА КАФЕДРІ ГІСТОЛОГІЇ, ЦИТОЛОГІЇ ТА ЕМБРІОЛОГІЇ ЗДМУ В УМОВАХ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ	397
<i>В. Б. Ханжи</i> ПРО СКЛАДНОЦІ ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ АНТРОПНИХ СИСТЕМ	399
<i>Г. В. Чернега, С. О. Похмолькіна</i> ЗАСТОСУВАННЯ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЛАБОРАТОРНОМУ ПРАКТИКУМІ	401